

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Het Gheopent Christendom

Hazart, Cornelius

T'Antwerpen, M. DC. LXIV.

Het IV. Capittel. Van het vasten, ende de Vasten avontdaghen.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71377)

Predikant

Oock *Balthazar Geerards* dien godloosen moordenaer van Prins *Willem*, wort van de Paus ghesinde voor Martelaer ghehouden. *Estius* prijst wonder desen *Balthazar* wegghen sijne heerlijcke *vromigheydt*, en noemt sijne moort, een heerlijck stuck werck.

Antwoorde.

Estius ontstaet met sijn advies: dat is bekent / dat het noyt iemandt van de Catholijcken is inghebalen / den selven te eeren / ofte te houden als Martelaer: oft indien der eenighe soodantghe ghetweest zijn / sult ghy de opinie van weynighe te laste legghen aen de Roomsche Kercke?

HET IV. CAPITTEL.

Van het vasten, ende de Vasten-avont-daghen.

Predikant. IV. Afdeel. Pag. 435. 437.

DE Turcken zijn jaerlijcks ghewoon een gantsche maent van dertigh daghen te vasten, welck vasten by haer ghe-naemt wordt *Ramadan*: Mahomet reden ghevende van d'instellinghe van dit *Ramadan*, seght, dat op den 15. dagh van dese maendt, hem den *Alkoran* ghesonden zy: en op den twintighsten dagh de Psalmen aen den Coningh *David*. Dat op den dry en twintighsten dagh de Heere *Iesus Christus* gheboren is, Dat op den vijf en twintighsten de tafelen des Wets op den bergh *sinai* aen *Moyse* zijn ghegheven. Dat op den dertighsten *Enoch* is opghenomen in den hemel; en soo schrijft hy van den eersten tot den laetsten dagh, sijne verborghentheden toe.

Ant-

Antwoorde.

Ghy doet wel / dat ghy hier gheene ghelijckenisse en stelt tusschen ons / ende de Turcken, want ick soude u datelijck seyn den tot mijn Tractaet van het Vasten, op dat ghy daer sout moghen sien / van wien de Turcken dit vasten (uytghesondert de voorszghemelde / ende andere omstandigheden) afgeleent hebben / te weten / van de oude rechtsinnige Kercke, de welke in de schyften van hare leeraers gerupght / dat het vasten van veertigh daghen onder de Christenen / eene instellinghe is / afkomende vande Apostelen selve.

Predikant. Pag. 439.

In die daghen, de welke naest voor haer vasten-tijt gaen, pleghen-se gheen meerder overdaet in spijs, dranck, oft andere dertelheydt en ongebondentheydt, dan-se voor henen ghewoon zijn. Jae in teghendeel pleghen-se haer wel, wat in spijs, en dranck te ontrecken, en soo tot het vasten te bereyden, op dat-se die haestighe veranderinghe des te beter souden moghen verdraghen. En dese blinde menschen beschamen seker in desen, die vande Roomsche Kercke, de welke haer tot haer veertigh-daghsche Vasten zijn ghewoon te bereyden met suypen en swelghen, met dansen, en springhen, ende andere bedenckelijke boeterijen: bedrijf van cluchteu, balletten, en batementspelen.

Antwoorde.

Hier beghint ghy noch eens d'abusen van baldadighe menschen te laste te legghen aen de Roomsche Kercke. Doch wat middelen van de selve Kercke zijn ghebruyckt gheweest om dese abusen te weiden / ende hoe de goede hier over versucht / en de selve berispt hebben / bewijse ick mit utwe epgen verhalen.

Ten eersten ghy seght pag. 440. dat de Jesuyt Cornelius à Lapide in *Tren cap. 1. v. 7.* klaeght / dat de Turcken, ketters / ende andere ongheloobighe met de Sabbaten,

Ma 5

dat

dat is / Feest-daghen der Christenen spotten / en dat den Turckischen Ambassadeur in Vranckrijk bespot / ende upghelachen heeft de vasten-abonden der Christenen.

Ten tweeden : ghy seght pag. 441. dat Stapletonus in *Prompt.* sou segghen / te weten / klaeghs-ghewijse : Wy her vasten van veertigh daghen sullende beghinnen , maken ons ondertusschen gantschelijck droncken , en dienen den buyck , als oft wy nae die dry daghen niet aen *Christus* , maer aen *Venus* Godts dienst souden doen.

Ten derden : ghy seght dat de Jesupten van Vlaenderen *Imag. primi saeculi lib. 3. cap. 9.* hebigh inbaren teghen ghen de vasten-abonden.

Ten vierden : seght ghy dat de Jesupt Serrarius in *lib. Machab. cap. 1. pag 395.* wenscht / dat de sake / en naem van die Bacchus feesten / gantschelijck mochten wegh ghenomen worden.

Ten vijfden , bekent ghy dat Ludovicus Viues , aldus hier van spreckt : Wy en ondersoecken niet , wat d' onse doen , maer wat den Wet-ghever bevolen heeft te doen. Want dat onse menschen de wet niet ghehoorsaem en zijn , is hare schult , ende niet des wets.

Dit zijn de klachten / versuchtinghen / ende wenschen gheweest van die weerdighe mannen / ober de abusyen der vasten-abont-daghen.

Du wat middelen men te weghe ghebzacht heeft in verscheyden ghewesten / om de boozseyde abusyen te wetten / kont ghy leeren upt onse *Imago primi saecul.*

Voor eerst sult ghy vinden pag. 791. hoe dat onsen Eerw. P. Jacobus Stratus , Rector van 't Collegie van Leuven in 't jaer 1599. om wegh te nemen die verouderde ongherbondenheyt der vasten-abonden / door een heymelijck ingheben des ghemoedts / aenghegaen heeft een nieuw merck : want vercreghen hebende handen Arts-Bisschop van Mechelen Afaet van heertigh daghen / booz de ghene / die in onse Kercke souden komen bidden / om te beletten de sonden / die op die dry dagen gheschiedden ; heeft de booznaemste mannen van de stadt / ende van de Academie ghenoodt tot

tot

tot de Biechte / ende H. Communie / op dat sy de Ghemeynte met haer exempel souden voorz-gaen. Den uyt-ganck bande sake heeft ghetoonde de uyt-nementheyt van desen bondt: want de selve verspreydt wt sende door de onligghende Provincien / is gheworden tot eene ghewoonte. In ons Nederlandt is het Rijck des Satang / machrich / door desen middel verkrencht gheweest: want men soude niet segghen dat het nu Vasten-abondt / maer Paesch-dagen zijn; soo groot ist ghetal van de ghene die H Sacrament komen ontfanghen: op eenen ijt / siinder tusschen de palen van onse Provincie alleen ghetelt geweest over de neghen-en-beertigh duysent / ende vierhondert Communicanten. Dese Godtvruchtigheyt en blijft niet alleen tusschen de borghers / maer de boeren / van alle d' onligghende Dorpen door verscheyden Predikanten op-gheweckt zijnde / komen met soo een menichte / op dese daghen / om hare devotie te houden / datter in sommighe steden sijn ghetelt gheweest meer als vijs duysent.

Leest nu boozders wat het booznoemde boeck vermeldt Pag 376. te weten dat in het jaer 1640. op de vasten-abont-daghen binnen Roomen sulck eenen toeloop is gheweest van Communicanten, dat men nu niet en scheen te vieren de vasten-ayonden, maer de maeltijden van't hemelsch Hof.

Oer naer: 'Tis soo verre ghekomen, dat op korten tijdt, in vele steden de menichte van alle de Religieusen, en Priesters niet ghenoeghsaem en was, om de biechten te hoovande ghene, die tot de selve hoops ghewijs quamen ghe-loopen. Wat schoone spectakels waren't te sien, inde plaetse van sotte hoopen van rasende menschen, de Pastoors uyt de naest gheleghene dorpen, met hare heele ghemeynte komen, met een Godtvruchtigh ghesanck, door de straeten der steden, met Cruycen, en vanen, nae de Kercke der Societeyt? de borghers te sien aenkomen, verweckt wesende door de Godtvruchtigheyt der Lands-lieden? eyndelijck te sien dat de Kercken nu meer ghefrequenteert wierden, dan te voren de baldadigheden ghepleeght? en desen brandt der Godtvruchtigheyt is, met ghelijck ghewelt, ontfeken gheweest, niec
allec

alleen in een Rijk, ofte in *Europa* alleen, maer oock de gheheele gantsche werelt deur. 'Twaer te lanck hier te verhaelen het ghetal 'twelck de HH. Sacramenten ontfanghen heeft in verscheide Collegien, daer en wordt in onse jaerlijcksche brieven niet dick wilder herhaelt, als dat de vasten-avonden nu waeren verandert in Paesch-daghen. Hier waren uyt ghedeylet nu dertigh, veertigh, vijftigh en meer duysenden van HH. Hostien; elders was schier de gheheele stadt ten H. Sacramente ghekomen: over al, was de oude onghedont-heyte of teenemael wegh-ghenomen, ofte een groot deel verdruckt. Hoe gheluckigh is dese veranderinghe van eene alderbooste ghewoonte! ja onghelooftick, ten waer datse de heele werelt saegh voor de ooghen: want wie en beproeft niet, dat de vasten-avonden nu niet anders sijn, dan teekenen van meerdere Godt-vruchtigheydt.

Hoozt nu ten tweeden, watter gheseydt wordt in onse jaerlijcksche brieven van't jaer 1653. Pag. 309. Te Bononien op den donderdagh booz den Vasten / heeft hem het Broederschap van de H. Maghet ontrent vijfhondert sterck in vijfbenden ghedeylet / allegaer met sacken bekleedt: In de eerste bende waerender hondert allegaer met groote swaere Crupcen ghesladen. De tweede / oock bestaende in hondert / droeghen allegaer in de handt een doodts-hoofst. De derde boerde de teekenen van het leste oordeel. De vierde bande helle. De vijfde verbeelde de hemelsche glozie. Waer dat dese processie henen giuck/groepde ghedurigh aen/den toeloop des volckx / ende latende de ongherijnde spelen / ende comedien / wterden met een beter spectacel naer siele / ende naer lichaem vermaeckt. In het gaen wterden op-gheseght / eenighe korte spreken getrocken upt de Schrifture / dienende tot schrick bande sonden / of tot ghedachtenisse des doodts / ofte tot schroom bande helle &c. Van de Paters der Societeit wterden oock op verschepden plaetsen korte vermaninghen ghedaen tot het volck: tot dat de processie ten lesten ghekomen is ontrent den about / in de Kercke der selver Societeit, ghevolghe wesende van sulck een menschte volckx / datse de Kercke niet en kost batten.

Doch

Doch op dat ghy niet en soudt dencken dat dese/ en dierghelijck middelen maer van heden / of ghisteren sijn ghebruyckt gheweest / leest wederom het boeck *Imago primi sæculi* ghenoemt *Pag. 375.* daer sult ghy vinden / dat in de hoorzgaende eenwe te Gandien, een stadt van Spaignien, sex van onse Waters op de vasten-avondt-daghen sijn lanxt de straeten ghegaen metten blooten hoofde/ ende boeten / haer selven disciplinerende / ende met doodts-hoofden in de handt / vermaenende het volck tot boetbeerdighepdt.

In't Jaer 1611. sijn op die daghen inde stadt van Leuven, ter tafel des Heeren ghekomen ober de dyp dupsent menschen; de boeren oock upt sestig onligghende dorpen/ hebbe haere repse aenbeert in den nacht/ door reghen / en ongheweerte / door lastighe wegghen / op dat sy haer devotie souden houden. *Litt. Annua Pag. 253.*

In't selve jaer/ seggen onse jaerlijcksche brieven *Pag. 281.* heeftmen gesien binnen Gendt, dat de Vasten-avonden, nu gheen daghen meer waren van weelde/ maer van Godt-vruchtighepdt.

In't Jaer 1612. is de menighte bande Communicanten, te Leuven soo groot gheweest / dat vier-entwintigh Priesters/ behalven de andere Keltigheusen/ niet ghenoeghsaem en waren om de biechten te hoorren: Al't gheral van de ghene die het lichaem onses Heeren alsdan hebben ontfanghen alleen in onse Kercke / is gheklommen tot bys dupsent/ende twee hondert. *Litt. Ann. Pag. 351.*

In't Jaer 1609. was het met die daghen te Lisbona in Portugael soo verre ghekomen/ dat de Chirurgijns ober ons klaegghden/dat sy niet eenen gequetsten en kregghen. *Litt. Ann. Pag. 69.*

Desghelijckx oock te Braunsbergh hebben sy gheropen. Noyt en sijn de vasten-avondt-daghen, soo droogh, soo stille, ende soo droeve gheweest, men siet nauwelijckx eenen die droncken is, niemant heeft questie, niemant en woelt, oft en vecht.

Dit heb ick wat breeder op-ghebaelt / op dat ghy soudt

soudt sien dat ghy gheen reden en hebt / om soo upt te roepen teghen onse Vasten-abonden : want zijnder eenighe abupsen dooz desen gheweest / die sijn nu ofte ghebetert / of gantschelijck upt-gheroept : zijnder noch eenighe over-ghebleven; 'tis te beklaghen / nemandt van de goede en probeertse / wy houden 't dooz een grouwel / ende onbetamelijck aen de Christenen: Doch 'tis ghenoegh / om de Roomsche Kercke hier van te herschoonen / datmen van alle kanten / ende in alle ghewesten / soodanighe middelen saerlijck te weghe brenghet / die ghenoeghsaem sijn / om alle onghebondentheydt te beletten / midts de menschen de selve willen ghebruycken / ghelijckmen ober al nu siet deurgaens gheschieden.

Wanneer van de Jesuyten van Vlaenderen, soo ghy seght / heuch invaren teghen de Vasten avonden, met de welcke de menschen schenen openbaerlijck van *Christus* tot *Bacchus* te vervallen, en aen een zijde gheleght hebbende alle schaemte, en ghevoelen van Religie, alle dertelheydt, en baldadigheydt te bedrijven, alsoo dat het schandelijck wordt gheoordeelt gheen schandelijck feyt begaen te hebben: Weet / vrient / dat se hier spraken van de oude tijden / ende niet van de onse. Iae dit streckt grootelijck tot de eere van de Roomsche Kercke, dat sy de daghen van weelde / ende dertelheydt / heeft konnen veranderen in daghen van devotte / ende Godtbruchtigheyt / soo ghy boven hebt konnen hoorzen / ende de gheheele werelt nu siet dooz de ooghen.

Daerom hebt ghy groot onghelijck / als ghy seght Pag. 441. Dat der Paus ghesinden dertelheydt in haere voorbereydinghen tot het Vasten, insonderheydt in *Spaignien*, *Italien*, en *Vranckrijck* groot is, haere gulsigheydt beestelijck hare ijdelheydt belachelijck, hare godloosheydt, en onghebondentheydt grouwelijck &c. Want die tijden sijn nu verre / ende lanc ghepasseert; ofte / indien dit noch van onghebonden menschen / in die landen gepleeght wort / daer zijnder hondert duysenden teghen / die als van heele daghen in de Kercken besteden / om dooz de selve te bidden / ende haer sielen te voeden / niet alleen met 'tgehoor van Godtbruchtige sermoonen / maar

doct

teghen het gheopende Turckdom. 383
doek met het alder-heylighste Lichaem des Heeren /
ende andere wercken van boet-beerdighydt: maer
dit is wonderens weerdigh / dat ghy-lieden het beer-
tich-daeghsche Vasten hebt af-ghebroken / endat ghe-
nochtans de Vasten-abondt-daghen behoudt: of het
t'wylt alles op die daghen soo pluyt is / laet ick
Godt binnissen.

HET V. CAPITTEL.

Van het Wij-water.

DEse materie was ick van sin ober te slaen / om
dieswil dat ick alreede hier van een besonder
Tractaet hebbe laten in druck gaen nu twee jaren ghe-
leden / in de welke ons Wij-water, ende des selfs
ceremonien worden bevesticht / ende ulve op-wor-
pinghen wederleydt: Doch / soo ghy u hier weder-
om / naer gewoonte / misgaet in vele valscheden / ende
ongerijmtheden / soo ist van noode gheweest / dat ick
de selve soude ontdecken / ende eene soo dickwils her-
haelde materie / in't kout aenraecken / namelijk doek
op dat wy moghen sien de ober-een-kominghe dies-
sengaende tusschen ons / ende de Turcken.

Laet ons hooren.

Predikant. Pag. 409.

De *Turcken* sijn ghewoon haer te wasschen, soo menich-
mael sy oft tot hare tempelen gaen, of biddē willen, alsoose mey-
nen datse, sonder reyninghe, niet behoorlijk hare ghetijden
konden bidden. Hierom seght *Corovicus*, datse by hare Ker-
ken, uytermate schoone putten hebben, op dat dese daghe-
lijcksche wasschinghen des te ghemackelijcker van alle die
ghene verricht souden mogen worden, die in de Kercken wil-
len ingaen om te bidden.

Ant-